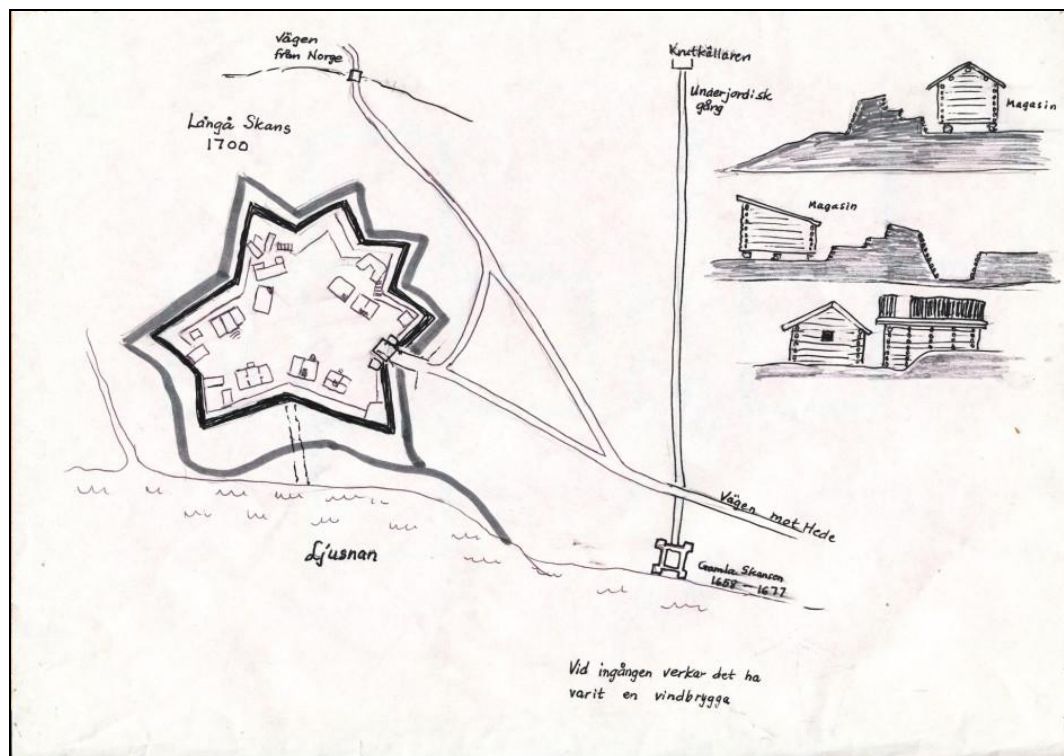

Långå Skans

Uppgifterna hämtade i "Minnen av glömda krig" av Erik J. Bergström och ordnade kronologiskt.

1563-1570 Nordiska sjuårskriget innebar för Härjedalens del svåra härjningar av såväl normmän som svenskar. Landskapen ockuperades en tid av svenskarna men det blev aldrig riktigt fred.

1611 Baltzarfejden rasade och det kom svensk trupp till Hede. Men befolkningen hade varnats och gett sig av in i skogarna på väg mot Norge sedan de gömt det dyrbaraste de ägde.

1613 Hedeborna fick veta att svenskarna bränt byn och kyrkan och sedan gett sig av. Därför återvände de och byggde upp sin by igen, nu på södra sidan av Ljusnan, eftersom den väg som fanns västerut sedan gammalt låg på norra sidan älven.

1644 byggde normmännen en skans i Rismyr och svenskarna byggde en i Vitvattnet.

1645 slöts fred i Brömsebro och därigenom kom Jämtland och Härjedalen att tillhöra Sverige. Men den vanlige härjedalingen upplevde knappast frid och ro. Normmännen hade fått lov att lämna ifrån sig nycklarna till Rismyrs skans. Men vid den här tiden fanns ingen skans i Långå, något som varit vedertaget som sanning i alla tider. Skansen byggdes inte 1644, vilket man hade för sig 1944, varför det då skulle firas 300-årsjubileum. Det var krig i världen då så jubileumsfesten hölls 1946 i stället. Av det följande framgår att långåborna har ytterligare 300-årsjubileum av Skansen att fira ....

1657 bröt det ut krig på allvar igen. Dalkarlar sändes upp till Lillhärdal men de kunde vända om hem eftersom man där hade svurit svenske kungen trohetsed. Men det var förhastat. Den 21 november föll Härjedalen i norrmännens händer.

1658 hade Karl X Gustav tågat över Bälten och skrämt danskarna till fred i Roskilde. I den freden fick svenskarna Trondheim och Tröndelagen. Men det blev svårt för svensk trupp att freda sig för norrmännen, som inte släppte taget så lätt. Hela tiden hotar norrmännen att återta området. I Sverige skickades manskap från Hälsingland till Härjedalen för att försvara landskapet. Några romsdalingar, som hamnat som krigsfångar hos svenskarna och skulle sändas iväg med båt från Hudiksvall till Lettland och Polen, lyckades fly. På sin väg hem försåg de sig hårdhänt med det de behövde i byarna som passerades.

Kaptenen Nils Fincke beordrades att ta befäl över de trupper som fanns i Härjedalen. I ett brev som Henrik Fleming skrivit till landshövdingen Johan Oxenstierna den 9 december 1658, får vi veta att Fincke låtit bygga en skans i Långå med hjälp av det manskap han hade under sig. Mer folk skulle förflyttas dit för att fortsätta västerut till Funäsdalen. Men i brevet står det också att maten var slut i skansen och att det inte fanns någon att köpa i Långå.

1658 den 11 december tvingades svenskarna ge upp Trondheim och ge sig av därifrån. Men pesten hade drabbat staden, och av svenskarna blev många kvar p.g.a. sjukdomen. De som klarade av sjukdomen kom till Sverige först i mars 1659.

1658-59 Nyåret kom Stiernsköld från Norge med sina mannar och hamnade i Långå. Men då det inte fanns någon mat där fortsatte de till Vemdalen.

1659 den 29 januari skrev Stiernsköld till Johan Oxenstierna att man behövde mat, kläder, strumpor och skor till manskapet i Härjedalen.

Samma år i maj fick man en präst till garnisonen i Långå men ingen läkekunnig person, vilket hade behövts. Pesten hade brutit ut sedan smitta kommit med dem som återvänt från Norge. Den 3 maj dog Fincke och under en period avled 40 man ur truppen. Endast 16 friska soldater rapporterades. På hösten skulle Stiernsköld skriva ut knektar i Härjedalen, men av de 40 man som man beräknat kunde man bara få fram 30. Gårdar stod öde efter pestens härjningar. Efter Finckes död blev Johan Rahm befälhavare för Långå skans, där det fortfarande saknades mat och utrustning.

1660 den 2 april och 11 maj skickade Rahm begäran om undsättning från andra garnisoner med förnödenheter men det blev magert resultat. Den 27 maj kom bud om fredsslut i Köpenhamn och möjlighet för soldaterna att vända om hem. Kvar i den lilla fyrkantsbyggda skansen ute på åstädjan blev en underofficer, en korpral och 12 meniga för bevakning.

1669 inrättades tullstation i Långå skans till befolkningens förtrytelse.

1672 drogs tullstationen in.

1675-1679 var det åter ofred och norrmännen lyckades återta Jämtland och Härjedalen.

1677 fick norrmännen nog av svält för både människor och hästar och drog hemåt. Innan de lämnade Långå gjorde de rejäl åverkan på skansen.

1678 sitter man i Sverige och funderar hur försvaret ska ordnas i landskapen. Allrahelst som en trupp norrmän anfallit vaktstyrkan i Funäsdalen så att den flytt därifrån. Det saknades ett försvar västerut.

1679 Fred.

1686 kom Karl XI och Erik Dahlberg till Långåskans på sin inspektionsresa genom en landsända som de nog inte visste mycket om. Eftersom skansen vid det laget var illa tilltygad tyckte kungen att det inte var något bevänt med den. Men den skulle eventuellt repareras om det behövdes.

1700 den 29 juni slog en trupp hälsingesoldater upp sina tält runt resterna av skansen, och den 30 juni började man bygga nödtorftiga hus. Den 2 juli anlände mer trupp från Jämtland så att där fanns 200 man. Under första veckan i juli arbetades det på att bygga upp skansen igen. Men landshövding Axel von Schaar dömde ut bygget och anbefalldes en annan placering. Den 8 juli var söndag med gudstjänst i lägret och sedan sattes de höga herrar som fanns på plats att göra en utstickning av ett irreguljärt, stjärnformigt försvarsverk. I Hede prästgård skrev von Schaar den 9 juli en beskrivning av hur den nya skansen skulle se ut.

Den 10 juli skrev byggherren överstelöjtnant Bruchner ett brev till von Schaar med avgivande de starka tvivel han hyste om att platsen var lämplig. Medan han väntade på svar fick soldaterna samla granbark, näver och mossa till sina provisoriska bostäder.

Den 16 juli kom svar från von Schaar: Sätt igång och bygg där jag har sagt! Så den 17 juli var det febril verksamhet. Man högg timmer, vallpålar, stormpålar, takved, trobräder, golvtilljor, granris och risknippen (faskiner¹). Man bar mursten, lera och mossa, det kolades, smiddes, bryggdes, maldes och bakades.

De 500 timmerstockar som långåborna huggit tidigare räckte inte utan soldaterna högg 1000 stockar till. Dem slängde de i Ljusnan, som fick ta hand om transporten till byggplatsen. Ändå återstod ett hårt jobb att få upp virket på land. För att få stopp på det, lånades en båt från Hedeviden. Hade alla båtar i Långå tagits i bruk tro?

En torrgrav grävdes och skoddes med klivna trädstammar. Vallgraven fylldes med risknippen och jord. Storm- och vallpålar som spetsats i ändarna kördes ned så att de bildade en svårforcerad ”igelkott” och stampades fast väl i jorden.

Om vad de hade för sig den 27 juli får du läsa i boken på sidan 20, där det är ett ordentligt reportage om arbetet.

---

¹ En faskin är ett knippe med grenar eller kvistar som bundits samman mycket hårt och fyllts med jord eller sand. En faskin är vanligtvis cylinderformad, ett par meter lång och ca 0,5 m i diameter.

Faskiner användes i äldre tid av arméförband, som fyllning i vallgravar, diken och andra hinder som skulle passeras. Faskiner användes också för att bygga enklare skyddsvallar på samma sätt som sandsäckar används idag.

Den 6 augusti gjorde man en del arbeten för att slutgiltigt utplåna den gamla skansen. En lönngrav (antagligen den krutgång som väckt så många fantasier, den mynnar i källaren på Skansgården) fylldes igen för över den gick vägen.

Den 2 september kom det bud att det var fred och att hälsingarna skulle ge sig av. Den 7 september var skansen i stort sett klar och ännu ett kompani kunde ge sig av. Ur Ovikens kompani togs en underofficer och 9 man ut till vakt. Den 8 september kunde överste Bruchner avtåga med sitt kompani.

1709-1710 byggdes en skans i Sveg samt ett födorådsmagasin.

1711 den 29 november avled kommandanten Schönberg. Han hade låtit garnisonens hästar beta av böndernas tegar och deras försök att få ersättning lyckades inte.

1717 skrev man ut 42 man från Härjedalen till dragoner.

1718 dog Karl XII i Norge. En liten trupp kom fram till Funäsdalen den 27 december medan hären i övrigt till större delen omkom i Jämtlandsfjällen. Det året hade befolkningen i Härjedalen tvingats leverera 90 slaktnöt till Armfelts armé.

1719 var det åter svår matbrist i Långå skans.

1720 Fred med Danmark-Norge igen. Bevakningsstyrka om en underofficer och 8 gemene man fanns i skansen och avlöstes med jämna mellanrum.

1721 Jöns Halvarsson Hedin från Hede som varit mönsterskrivare för armén var då proviantskrivare och han skickade en hel massa förråd från Långå till Sveg.

1727 i september hölls besiktning av skansen, där Jöns Hedin blivit underofficer.

1734 beslöt riksdagen att skansar i Jämtland och Härjedalen skulle överges.

1736 i november kom order om auktion av det som fanns kvar i skansen. Den blev inte av förrän 1737 i februari då redskap och material utropades.

1743 på hösten arbetade långåbor i skansen och utförde 23 dagsverken där p.g.a. nytt krigshot.

1766 kom landstingsbeslut om utauktionering av hus och annat som fanns i skansen.

1767 Vid auktionen som kom till stånd detta år hade det mesta försvunnit.

1788 Nytt krigshot och ny upprustning.

1789 i juni fraktades fyra kanoner med ammunition till Långå från Gävle, men de fraktades tillbaka

1792 och hamnade i Sveg.

1808 Finsk-ryska kriget under Gustav IV Adolf innebar att man på nytt rustade i skansen med kanoner och materiel.

1814 Napoleon-krig och Sverige fick Norge i fred som slöts. Norrmännen inte nöjda med detta och återigen kom krigshär till Långå, men blev inkvarterade i gårdarna.

Sedan dess förföll skansen men när den växt igen blev den ett kärt utflyktsmål för långåborna och under 1900-talets första hälft och sporadiskt därefter en fantastisk festplats. Får man främmande så ska man till skansen och visa upp den. Förhoppningsvis även kunna berätta något om dess historia.

Sammanställt i kronologisk ordning av Kerstin Ljungberg, Hede